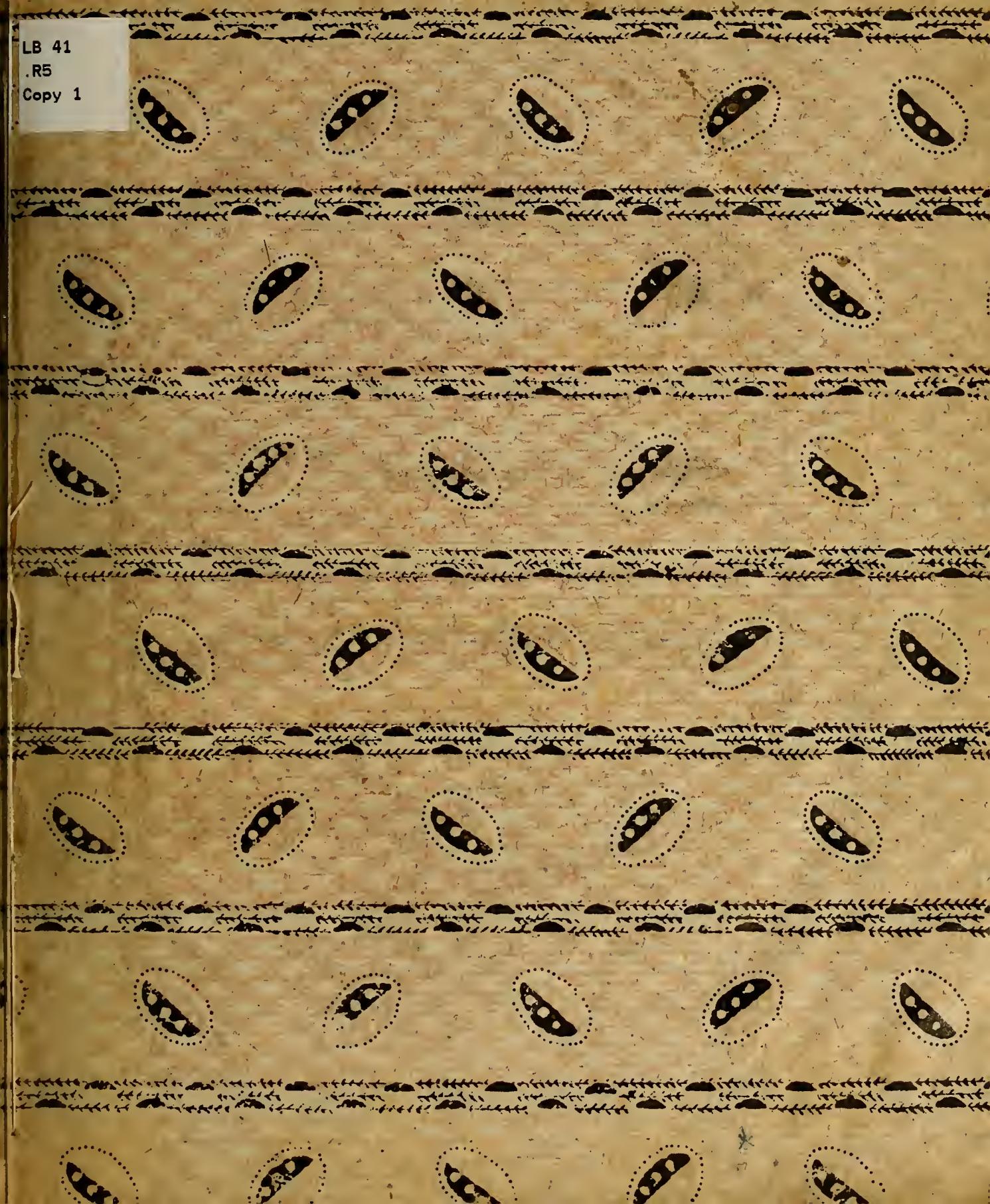

LB 41
.R5
Copy 1

Den Graeffe G. Dumbas
Van den Schaydes

CORNELII WILHELMI DE RHOER

O R A T I O

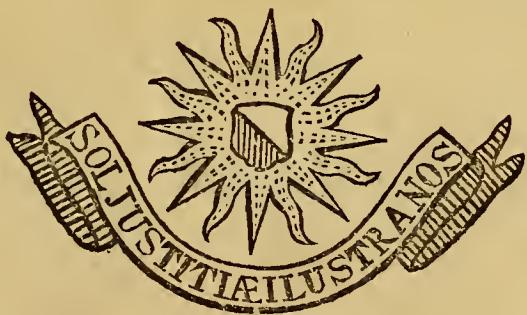
PRO RECTA CIVIUM INSTITUTIONE,
UNICO LIBERTATIS PRAESIDIO.

habita publice

Die VII Martii ANNO CIC 1000 CCXCVIII.

C U M

ORDINARIAM DOCENDI IURIS CIVILIS
ROMANI, GENTIUM, HODIERNI, ET
NATURAЕ PROVINCIAM CAPESSERET,

TRAJECTI BATAVORUM,
Ex Officina OTTON. JOHANNIS VAN PADDENBURG,
ACADEMIAE TYPOGRAPHI, MDCCXCVIII.

LB41
R5

LL
612303
O 22. 41

URBIS RHENO - TRAIECTINAE
R E C T O R I B U S,

T A M Q U A M
MUNIFICENTISSIMIS ACADEMIAE

C U R A T O R I B U S,

H A N C O R A T I O N E M
O F F E R T
CORNELIUS WILHELMUS DE RHOER.

CORNELII WILHELMI DE RHOER

PRODUCTIONIS PLACIVORIS LIBERATIONIS AUGUSTINIANA

O R A T I O

ANNO MDCCLXVII. JUNI V. D. 1707.

PRO RECTA CIVIUM INSTITU-
TIONE UNICO LIBERTATIS
PRAESIDIO.

QUI PARTEM BATAVIAE ANTEA RHENO-TRAIECTINAM
ADMINISTRANDAM SUSCEPISTIS; VIRI SPECTATISSIMI.
HUIUS URBIS RECTORES HONORATISSIMI, ACADEMIAE
CURATORES MUNIFICENTISSIMI.

SUPREMI TRIBUNALIS SENATORES, QUIQUE REI IUDI-
CIARIAE INTRA URBEM PRAEFECTI ESTIS, STRENUI
IUSTITIAE VINDICES; ET QUI HORUM ACTA CURATIS,
VIRI GRAVISSIMI, INTEGRIMI,
MAGNIFICE ACADEMIAE RECTOR.

DIVINARUM HUMANARUMQUE DOCTRINARUM PROFES-
SORES CLARISSIMI.

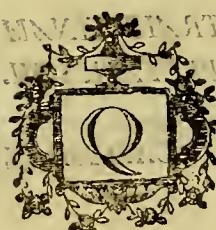
A

SA-

SACRARUM LITERARUM INTERPRETES FIDELISSIMI.

CUIUSCUMQUE DOCTRINARUM FORMULAE DOCTORES
ERUDITISSIMI.

CIVES, HOSPITES, AUDITORES QUOTQUOT ADESTIS
EXOPTATISSIMI.
ORNATISSIMA IUVENTUTIS ACADEMICA CONCIO, PA-
TRIAE SPES, NOSTRA CURA.

uaecumque genus humanum in hoc
rerum ordine circumstant, ea ominia
constantissima legē naturae ita apta
fuerunt ac disposita, ut nullum magnae cuius-
dam felicitatis sit adiumentum, ex quo summae
miseriae instrumentum non possit parari. Quid
ferrum, quid ignem memorem, unica illa et vitae
praesidia, et carnificinae, laniatus, ac vastationis
faevisima instrumenta? Quid religionis solatia,
vitaeque melioris spem ac fiduciam? quam qui
hu-

humano generi exemerit, eodem ausu celsam illum nostram dignitatem adoritur, extremumque aerumnosae vitae perfugium miseris atque abiectis naturae ludibriis extorquet. Attamen idem ille, qui superstitionibus inquinatam immortaltatis persuasione attenuat, tamquam rabidae inhumanitatis, nefandorum rituum, ararumque sanguine humano infectarum eversorem fese iactabit!

Quae quum ita sint, A. A. an absurdæ aut plane ineptæ nobis videbuntur eorum sententiae, qui satius dicerent hominibus nullam omnino datam fuisse rationem, quam tanta cum pernicie datam (*a*); quique sic ipsam naturam tamquam saevissimam novercam incusarent, quae cetera quidem animalia intra innatos ac certos continens stimulos, solis hominibus vitae illud lumen, rationem ac libertatem, in summam improbitatem convertere permiserit, adeoque vel

an.

(*a*) CICERO *de Nat. Deor.* III. 27.

anceps ferrum vel ardenter taedam puerulo aut furioso in manus temere tradiderit.

Audivistis querelas et graves, et a communi eoque acerbissimo malitia humanae sensu non valde alienas.

Atquaero etiam; ecquis nostrum tenuei et inane corpusculum circumferre, quam in firmo et vegeto habitare mallet, quoniam vitiata boni sanguinis et succi temperatio vehementissimos morbos cieat, vel pascat? Quis sapiens ingens illud naturae odonum non ita potius servet, ut diligentia cura corpori imperare discat, adeoque veras tuendae valetudinis artes, temperantiam et continentiam aspectetur?

Simillima profecto est consideratio animorum nostrorum. Micant in humano pectore caelestes excellentissimarum dotium digniculi, uti sublimis naturae testes, sic etiam effrenis potentiae cupiditatumque aculei nocentissimi, per rectam institutionem vel eliciendi, vel temperandi, ac retundendi, ne in pestiferam, omnisque felicitatis vastatricemflammam prorumpant. Haec est illa in-

institutio et educatio, quae, uti singulorum hominum mores et fingit, et regit, ita etiam illorum hominum universitatem, quam civitatem dicimus, maxime autem liberae civitatis vitam disciplinamque publicam sola tuetur. Haec est sapientia illa educatrix populorum, quae libertate, munere illo naturae maximo, attamen arduo, uti frui docet. Haec praestantissima virium dotumque humanarum moderatrix, atque cultrix, in qua sola omne futurae felicitatis, quin etiam ipsius salutis spem collocavimus. Haec denique potentissima adiutrix humanitatis, virtutis, omnisque perfectionis, cui quidem finem aut mettam is ponat, qui artes, futurorum saeculorum intelligentia elaborandas, humanaeque sollertiae extremos conatus animo suo concipere aut videre didicerit!

Illius igitur, quam laudare iam coepi, institutionis, ad divinum libertatis donum vel conservandum vel etiam amplificandum idoneae, commendationem paullo accuratiorem neque a statu temporum, quibus vivimus, nec etiam a

gravitate muneris, quod hodie fuscipio, alicet
nam existimavi. Dicam ergo

*PRO RECTA CIVIUM INSTITUTIONE,
UNICO LIBERTATIS PRAESIDIO.*

Quod argumentum, dignitatis plenisimum,
etiam si me non fatis digne exornaturum sentio,
id tamen conabor efficere, ut Vestras mentes, a te-
nuitate Oratoris avocatas, in ipsius rei maximae
contemplationem considerationemque convertam.

Verum enimvero in ipso causae exordio au-
dire mihi videor tragico verborum strepitu per-
sonantes eorum voces, qui, postquam artium
culturaeque humanae pestiferas vires copiose
deplorarunt, ad vitae campestris et sylvarum
solitudinem nos tandem revocant, ibi ut illam
iam diu amissam ac desideratam libertatem, ae-
qualitatem, perfectam beatamque vitam requira-
mus. Cui agresti philosophiae si quae insit ve-
ritas, quid aliud supererit, quam ut dulci liber-
tatis stimulo impulsi permisique mortales, nul-

la

la prorsus institutione ad eam amplificandam, tuendam, aut temperandam sint regendi? Quo tandem ista properabit sapientia, nisi ut humanum genus e medio cursu ad carceres, ex adolescentiae aetate ad pueritiam retrahatur? Quantum enim inter se distant continentia et effrenis libido, rectae rationis praescriptio, et infinita licentia, iustitia, et viribus stolide ferox proterveritas, tantum profecto aeterna illa, quam nobis commendant, humani generis pueritia, id est vita nullo communi vinculo aut iure obligata, abest ab ea libertate, quae sola naturae, sese ipsam extollere atque perficere cupienti, esse potest consentanea.

Quoniam vero accurasier commendatio humanitatis per leges exulta in politissima hac conacione foret supervacanea, quoniamque deinde de eo omnes consentimus, ut ceterarum bonarum artium, ita etiam vitae civilis esse aliquam institutionem, atque exercitationem, age, nunc ipsam illius institutionis necessitatem in civitate

five

sive libera, sive ad libertatem surgente, propius contemplemur.

Ubi institutionem commendo, eam praesertim Oratione mea complecti constitui, quam leges, vel disciplina populorum praecipiunt, sive quae publicam, ut sic loquar, civium vitam temperat. Illam, inquam, considerationem, semoto primae atque domesticae educationis momento, nunc suscipio, etiamsi neminem negaturum confido, ipsam etiam teneram aetatem longe alio modo ad libertatem quam ad servitutem esse formandam.

Iam vero communis illius atque popularis institutionis necessitatem in libera civitate, sive per oppositionem, sive per comparationem tyrranici imperii mecum perpendite.

Quae alia erit institutio ad abiectam servitutem, nisi ea, quae ab ineunte inde aetate humanae naturae vim inferat? quae non civem tantum, verum etiam hominem ipsum doceat exuere? quae miserarum nationum colla ad acerbissimi iugi pa-

patientiam frangat? Quae cum ipsis libertatis igniculis omnia studia honestissimarum illarum artium, quas *liberales* merito appellavit vetustas, opprimat? Uti enim libertas omnis scientiae patrona atque adiutrix semper fuit, manebitque, sic servitus brutam istam barbariem, quae ipsius miseriae sensum tandem adimat, pestifera prorsus vi inducit, atque propagat. Cur tandem civica institutione uteretur infelix hominum turba, non sibi vivens, sed tyranno, cuius oracula legum, fulmina autem iustarum poenarum locum tenent? Vivens autem? Immo vero tamquam in expugnata urbe a victore deprehensa miserrima belli praeda, non nisi precariam trahens animam!

Quandoquidem igitur ipsa tyrannidis pestis omnem seriam institutionem penitus enervat, videamus nunc quam diversa sint liberarum civitatum consilia, et quam necessaria ac fructuosa ibi evadat eadem illa scientia.

Sicuti ergo inter proprias servilis obsequii notas ea etiam est, ut humanae naturae, sepe ipsam extollere enitentis, vires vehementer debilitet,

adeoque funesta contagione ingeniorum vigorem consumat, ita sancta libertas, Divina quadam vi, initia illa atque elementa eximiarum, quae nobis insunt, dotium fovet, evolvit, explicat; arduamque illam, qua ad omnem perfectionem ac felicitatem contenditur, viam explanat. Non enim existimare Vos velim, A. A. omnem civitatum amplitudinem ac dignitatem in eo esse positam, ut nihil praeter tranquillitatem populorum externam illae confirment, aut curent. Alia enim profecto, eaque longe augustiora libertas et libera civitas habent consilia, momentaque, sive ad educationem humani generis moralem, per coniuncta studia ac vires provehendam, sive etiam ad omnem, qua late pateat, felicitatis nostrae orbem amplificandum, maxime idonea.

Haec vero quum ita sunt, iam ad ea, quae ex dictis colligo, animos Vestros advertite. Eccui quaeſo libera exercitatio atque contencio virium animi corporisque, per quas excelsum illud, quod memoravi, civitatis consilium, continua ad felicitatem perfectionemque progres-

fio

sio obtineatur, tuto poterit permitti? An ru-
di et incultae istorum mortalium turbae, quae
libertatem a licentia, ferocia, et petulantia fecer-
nere numquam didicerit? At ea quidem esset
imprudentissima pueri, aut furiosi hominis eman-
cipatio! Superest igitur, ut vere liber esse ne-
queat, nisi qui ad rectum Divini illius, attamen
gravissimi muneris usum, per seriam institutionem
bene sit praeparatus.

Quis vel bonis legibus formabit Rempubli-
cam, vel quamcumque eius partem, sibi creditam,
recte tuebitur? Et hic videte, A. A. quantum
inter liberum et servientem populum intersit.
Superba dominatio, exuta legum aequalitate, cer-
tam formam aut modum habere non potest. Ubi-
cumque igitur terrarum atrocibus illis imperiis,
uti fluxis, atque indomitis, sic etiam simplicissi-
mis, miseri proteruntur populi; ubicumque non
legum aut magistratum exulta sapientiae, sed
vi, metui, et feroci impotentiae, per omnes
eius ministros ac satellites diffusae, infelix ob-
temperat civitas, ibi profecto imperitis, sed ty-

ranni fulmine armatis manibus rerum tractatio
potest permitti.

At quam dispar est ratio civitatis liberae, et popularis! quae, uti absque singulari et paene Di-
vino conditorum lumine nusquam gentium aut terrarum surrexit, ita ne administrari quidem potest, aut conservari, nisi per praeclaram aliquam, bonisque artibus ornatisimam magistratum ac rectorum sapientiam. Etenim nulla vel mente nostra concipi, vel etiam post hominum memoriam reperiri potuit **Respublica**, vere libera, quia accurato regeretur Iuris Publici codice, per quem ponderibus suis librata imperia suspicaci diligentia constituerentur, distinguerentur, coercerentur, sustinerentur, ut sic admirabilis illa partium diversitas ad totius confensionem, id est publicae libertatis custodiam contenderet? Quantam igitur sollertiam, quantamque conditorum providentiam prodat elegantissima harum civitatum quasi structura, a rudi simplicitate tyrannici imperii remotissima, quantaque deinde esse debeat eorum peritia, quibus tam artificiosae hominum coagmen-

ta-

tationis rectio tuto committatur, me etiam taceente intelligitis, CIVES Optimi.

Quandoquidem ergo nemo diffiteatur, non alios homines, quam rerum usus, et Iuris Publici scientia probe expositos, curam liberae civitatis recte posse sustinere, videamus etiam quos inter populos facilis illa, et prompta, quae bonis legibus debeat, reverentia sit speranda. An ibi gentium, ubi morum asperitas per ingenuam vitae disciplinam numquam fuit delinita? Ubi errores et superstitiones innumerae angustos animos penitus tenent constrictos? Ubi denique imbecilla multitudo per levisimam quarumcumque opinionum ac rumorum auram undarum instar cietur, volvitur, et revolvitur; per blandos, attamen fallaces sonos, tamquam lapides ad lyram Orphei aut Amphionis, cogitur, impellitur, decipitur? Ad haec etiam respondeant omnes, qui peritiam aliquam rerum humanarum civiliumque fuerint adepti. Brevis profecto tristisque experientia saepissime calidam magis quam providam eorum spem intercepit, qui tam male affectos populos per solam

legum reverentiam ad disciplinae publicae aequabilitatem , atque constantiam , ad rectum communemque libertatis sensum auderent perducere. Unde igitur ille sensus , unde praecclara illa intelligentia erit speranda ? Ab ipso , eoque solo institutionis lumine , quod civium pectora non tantum libertatis amore inflammet , verum etiam tenebras barbariei , omniumque superstitionum feliciter dispellat.

Quicquid adhuc dixi , id omne ad unam summam cogi debet , necessitatem nempe institutionis civilis , ingenii , ac morum , ad libertatem cum parandam , tum praesertim tuendam , atque conservandam . Etiamsi enim a corrupto populo debellari nonnumquam possit tyrannis , quoniam nihil magis naturae legibus est consentaneum , quam ut gravior potentia minorem deppellat , ista tamen potentia victrix mox suis ipsa viribus onerabitur , et cadet , nisi firmitas atque constantia civitati , quantumvis praevalidae , per ingenuae vitae disciplinam , culturamque vere liberalem accedat . Permittite mihi , A. A.

ut

ut ea, quae velim, tandem complectari, non meis,
sed magnificis Ciceronis verbis, quibus Iulium
Caesarem, orbis Romani iam tum domitorem,
compellat: (a) *Obstupescunt posteri imperia, pro-*
vincias, Rhenum, Oceanum, Nilum, pugnas
innumerabiles, incredibiles victorias, monumen-
ta innumera, triumphos audientes, et legentes tuos.
Sed, nisi haec urbs stabilita tuis consiliis atque
institutis erit, vagabitur modo nomen tuum longe
atque late, sedem quidem stabilem, et domicilium
certum non habebit.

Probata, nisi fallor, seriae institutionis in libera
Republica necessitate, proxima nunc esset accu-
rator aliquaque et subtilior explanatio ipsarum
illarum artium, quibus ad libertatem, sive quae-
rendam, sive letiam confirmandam, atque ampli-
ficandam, maxima vires inesse videantur. Sed
hunc meae Orationis locum, et si omnium con-
sensu gravissimum, ad angustiora revocabo spa-

~~etiamque in illis in operibus iustia,~~
~~liberorum suorum quei etiamque militum.~~

(a) *Pro M. Marcello*, cap. 9. *Ubi et Iulus fit?*

tia, ne meis civibus, libertatis fiduciam et intelligentiam profitentibus, diffidere videar.

Itaque ea, quae strictim dicturus sum, diligenter expedite, A A. Humanissimi.

Nihil sane novi aut absurdii a me significatum iri existimo, si seria asseveratione affirmem, civicam istam institutionem non angustiores habere terminos, quam ipsos illos, quibus omnium iurium officiorumque humanorum ambitus et scientia continentur. Quid enim aliud est civitas, quam coetus hominum, non cognitam aliquam seriem iurium obligationumque, quae antea naturae nostrae non inerant, fanticientium; id enim extra modum absconum mihi videtur; sed eas obligationes, neaque iura, quae homo in statu naturae, quem vocant, semper habuerit necesse est, ita tamquam in medium conferentium, ut consociatis studiis, atque utilitatibus, tanta obtingantur bona, quanta sine civitatibus frustra sperret aut quaerat mortalium genus.

At quorsum deinde bene fundata contendit civitas? Ad eundem sine dubio finem, quo na-

natura humana, universe considerata; ad sum-
mum illud iuris naturalis praeceptum, atque prin-
cipium, *Perfice te, ut felix sis.*

Sed ultra quaero, quae igitur via ad tam gran-
de bonum civitates perducat? Nisi aliam homi-
num, aliam vero populorum felicitatem ac iusti-
tiam nobis fingamus, eademi utique erit illa via,
quae et singulos ad naturae suae dignitatem extol-
lat, vita nempe publica, privataque, officiorum
et scientissima, et semper memor.

Quandoquidem igitur intelligitis, A. A. fon-
tem officiorum civilium ipsum illum esse, ex quo
et reliqua omnia humana oriuntur, adeoque su-
premam civitatis bene constitutae legem non dif-
ferre ab ea, quam singulis praescripsit natura; et
quoniam deinde utrique non aliter obtempera-
mus, sive in solitudine, sive in qualicunque
societate versantes, quam per solam, eamque di-
ligentissimam observationem summi illius, quod
laudavi, naturae praecepti; quae omnia, inquam,
quum ita, uti dixi, una eademque mente confen-
tiant, quid denique dubitemus affirmare, civilis

institutionis id caput esse, illudque principium, ut quicumque vera *Civis* dignitate ac libertate frui cupiat, ante omnia alia *Hominis* munia recte discat tueri: sive, ut totius rei summam dicam, ad sustinendam boni civis personam formari, nihil aliud esse, quam ad iurum et obligationum naturalium certainam scientiam institui.

Etiam si vero persuasum nunc habeatis, scholam verae libertatis eandem esse, quam omnis virtutis; etiam si deinde libertatem sine exulta virtute sustineri numquam posse consentiens sapientum vox iam diu iudicaverit, forte tamen atque nunc exspectabis, ut eam disciplinam, ea que officia figillatim persequar, quae ad formandum bonum civem praeceteris videantur necessaria.

Verum enim vero, tanta rerum copia, tantaeque temporis me circumstant angustiae, ut Vestrum assensum magis ab ipsius causae, a me susceptae, evidentia, quam ab accurata probatione sperare debeam.

Iam primum omnium domesticæ educationis momenta perpenderem, nisi uberrimam illam dicen-

cendi materiem iam supra alia mea oratione removere constituissem. Quid alioquin facilius posset doceri, cum iustissima, ut mihi quidem videtur, argumentatione, tum vero etiam auctoritate sapientissimorum ac liberrimorum totius antiquitatis populorum, quam ipsa illius institutionis incunabula inter paternos lares iam esse quaerenda? Eccui quae so causa Romani suam magis debuerunt magnitudinem, quam sanctissimae illi disciplinae domesticae, quae ineunte aetatem non tantum iurium, sed cummaxime officiorum civilium tam familiari sensu occuparet, ut, qui cupiditates et inconsultas affectiones in domo paterna ad certam severamque normam regere didicissent, eadem opera summa legum reverentia, et magistratum observantia imbuerentur?

Sed deinde religionum vim et effectum mecum introspicite, CIVES Humanissimi.

Non is ego sum, qui sacrorum disciplinam ad civicam institutionem sic referendam esse existimem, ut deformem illam Imperii et Sacerdotii

confociationem Vobis commendare sustineam, per quam innumeri populi, sacris dolis per rerum Divinarum ministros, et Reipublicae processores irretiti, tyrannidis iugum patientissimis cervicibus susceperunt. Tam absurdā opinio numquam cadere potest vel in philosophum, vere civilem, vel etiam in hominem Christianum, qui inter maxima, et prorsus singularia excellētiae Divinae illius patefactionis documenta, ipsam illam non dubitabit referre sacrorum ab imperio civili distinctionem, ac disiunctionem, qua efficiatur, ut ad omnes populos facilis accessus pataret pateatque institutionibus illis Divinis, quae de ipso civitatis iure et forma nihil quicquam praecipientes, aut definientes, idcirco cum omnium formis atque structura facillime copulantur.

Tametsi vero ipsa sacrorum dogmata a summi imperii partibus accuratissime sint separanda, non tamen propterea castae religionis tutelam atque commendationem a publica civitatis cura avel lendam esse censeo. Quid enim primum ad ar-

cen-

cendam ipsam illam Imperii et Sacerdotii commisuram accommodatius, quidque ad detegendas ac refutandas principum aut facerdotum adversus libertatem conspirationes opportunius, quam publica illa, sacrarum civiliumque rerum terminos accurato iudicio secernens civium solertia? Hac arte exulti populi numquam ludibrium debebunt pessimis illis superstitionum ministris, sacrificulisque, qui, teste omnium temporum memoria, persaepe tyrannidem, rarissime autem libertatem inter genus humanum commendarunt, vel propagarunt.

Quis deinde Vestrum, A. A., ubi vel publica superstitionum damna, vel purae religionis laetos fructus animo secum reputet, illas quidem summa reprehensione, hanc vero tutela civilis imperii dignissimam esse neget?

Etenim sine bonis moribus, omnium sapientum consensu, vanae sunt leges. Unde autem ipsa, ut sic dicam, morum sanctio, magis erit petenda, quam a veneranda religionis disciplina, illisque praeceptis, quibus vitia quam plu-

rima, extra legum vim poenasque posita, attamen felicitatem populorum ex occultis insidiis vehementer vastantia, coercentur? Itaque Re-rumpublicarum rectores, quotquot internae concordiae, et publicae culturae impedimenta removere cupiant, periculofissimam noxiarum superstitionum vim a civitate merito arcebunt, quae omnes etiam inter se id habent communem, ut verum officiorum sensum, generosumque libertatis stimulum penitus obtundant.

Inter ceteras superstitiones maxime exitialis fanatica impulsio, foras ista prorumpens insaniam omnem officii et fanae rationis normam detestari solita, pestiferaque contagione interni istius luminis, hoc est turbatae mentis ludibriis, imperitam ac mobilem multitudinem inficiens, in infinitam licentiam, furiosas seditiones, turpisissimaque flagitia semper definit. Nisi igitur ipsum illud supremum civitatis consilium, quod in custodia externae tranquillitatis omnium consensu situm est, ab imperii munere prorsus abesse velimus, profecto etiam severam sectarum fanatici-

ticarum coercionem ad publicae disciplinae partes referre nequaquam dubitabimus.

Prima igitur liberi populi sapientia sit, scire, atrium libertatis sanctissimum illis tantum patere, qui castas mentes, et puras manus ad coelum tollant; adeoque praeter ipsorum civium probitatem, vitaeque innocentiam, haud aliam, per quam libertas defendatur, vim posse reperiri.

Omnes praeterea, qui ad fruendam libertatem sunt nati, ita edacentur, ita instituantur, ut non solum venerandum illud nomen ore profiteri, et prae se ferre discant, neque tantum dulcisimorum, quos libertas ferat, fructuum prae- fensione aut cupiditate permulceantur, verum etiam gravissimorum munerum, periculorum, aerumnarum, pro ea libertate saepe exantlandarum, sensu penitus sint imbuti.

Quis alius, nisi libertatis intelligens, patriam liberam amabit? Non ea scilicet affectione, qua pullus nido suo inhaeret, cuiusque originem, modum, aut terminum, ipse fervidus amator ignorat; nec caeco quodam impetu, cum magna in-
iusti-

iustitia, et superbo aliorum populorum contemtu coniuncto, sed humanissima aliqua caritate, quae ex certa felicitatis nostrae conscientia profecta, ardens studium boni publici amplificandi, dulcemque illum animi sensum in nobis commoveat, quo totam civitatem, velut coniunctissimam domum gentilitiam complectamus.

Omnis sine dubio respondebitis, cives, amorem patriae sine claro scientiae lumine stultum esse, ac temerarium. Sed deinde etiam Vestrum assensum facile spero, prorsus existimans, civem, in stupida ignoratione iuris Divini humanique patriae suae versantem, neque sinceram et promptam obedientiam, nec debitam reverentiam, non nisi ex persuasione sanctitatis ipsarum legum provenientem, illis legibus esse redditurum. Quaero enim, an illa vitae, civitatis disciplinam constanter tuentes, aequabilitas, aut sperari, aut etiam postulari possit a volubili et praecipite multitudine, quae consilii, iustitiae, atque utilitatis patriarcharum legum prorsus ignara, earum vires non interna bonitate, sed solo rum

rum eventu metiri, non pie revereri, sed tamquam iactus fulminum extimescere didicerit? Veteres Rerumpublicarum conditores durissimas barbararum nationum cervices non alia arte, quam commendatis immisisque religionibus, frangere, et ad legum suarum observantiam flectere poterant. Verum iam pridem iste Apollinis tripus eversus iacet, obmutuerunt Dii, Deae, et Nymphae, ex antris aut annosa queru*i* iura quondam fundentes: non obnunciatur comitiis, nec iure Augurali populi nunc reguntur. Quid igitur aliud nobis superest, quam ut ab expolita bonis studiis humanitate ea speremus, et exspectemus, quae sola superstitione, per gentes fusae, quondam effecerat?

Ipsa etiam, mihi credite, A. A. liberae civitatis ordinatio, non alii populo, quam bene instituto, diu potest placere. Huic nempe formae non ea inesse solet simplicitas, quae regia imperia, potentiamque, intra angustum sinum accumulatam, imperitiae turbae vehementer commendat. Quoties illa stupuit attonita, captaque fuit per ipsum

D

ap.

apparatum ; magnificentiam , et ostentationem
praevalidae potentiae ; in publicam libertatis per-
niciem audacissime assurgentis ! Quoties ista le-
ges proculcans , attamen oculos sensusque prae-
stringens imperii magnitudo , maiorem apud sto-
lidum vulgus habuit commendationem , quam
forma Reipublicae liberae , accurate et eleganter
descriptae , cuius autem conceptionem , consens-
sum , concentumque , rudia ingenia non perspicie-
rent ! Equis igitur mirabitur , semper suis se ,
et esse etiam nunc haud paucas nationes , tam
viciose affectas , ut crudelissima et tyrannidis vin-
cula , iniicienti multo lac libenter manus porri-
gant , quin etiam de ipsis illis vinculis stolidi
glorientur .

Cum tali , qualem claudavi , patriae amore ,
coniunctissima esse debet illa observantia , qua
non quidem homines , magistratu aut honore insi-
gnies , verum ipsam legum maiestatem , cuius illi
sunt vindices custodesque , reveremur , et coli-
mus . Non aliud certius intereuntis Reipublicae ca-
pitur omen , quam ex ipso isto , quem hostibus suis

ve.

veteres imprecabantur, legitimorum imperiorum contemtu. Hunc nimirum contemtum tamquam umbra statim consequitur pessima illa, quae toties sanctissimum libertatis nomen contaminavit licentia, populos, discordiis civilibus et seditionibus feso, miserrimae, sed quietae tamen servituti tandem mancipans.

A civi, patriam amante, abesse etiam non potest illa omnium animos permeans ac penetrans affectio, quam, Anglis auctoribus, Publici commodi sensum [*Publicum Spiritum*] appellamus. Hic nempe liberae Reipublicae civilita animat, ut ex sola patriae amplitudine et dignitate suas existimet fortunas, quemadmodum apud populum Romanum, summa Reipublicae maiestate fere efferentem, ipsum illud, *Civis Romanus sum*, publicae non tantum, verum etiam privatae magnitudinis conscientiam declarabat. Itaque hoc nomine nequaquam cohonestamus servilem aut fanaticam impulsionem illorum populorum, qui communi patriae amore fere ungueri credunt, ubi minime pro ipsa eius felici-

tate, aut salute, sed tamquam regiae tyrannidi, ambitioni, saevitiaeque devotee victimae, in misericordiam et mortem ruunt. Nec magis saluberrimo hoc spiritu animatos putamus, qui patriam suam, honores et pinguia munera liberaliter distribuentem, certatim sic complectuntur, ut cupidi proci puellam bene dotatam diligunt. Nam levissimum hoc amatorum genus mox solet diffugere, quamprimum superba domina avari cultoris spemfefellerit.

Sed uberrimae disserendi materiae finem impone, postquam summam confessionem amoris patriae, et studii aequalitatis, breviter adhuc significavero. Quemadmodum nempe sublata illa aequalitate, nihil praeter inane nomen libertatis superest, ita profecto plurimorum civium pectora vix incandescent amore illius patriae, quae propter diversorum ordinum atque classium inaequalitatem, honestae aemulationi communem, liberumque omnibus campum denegat. Ecquis caram habeat patriam, quae iniusta magis noverca, quam alma mater sit? Non igitur nostram

tram commendationem merentur illarum civitatum instituta, ubi aditus ad scientiam civilem et legum plerisque praeccluditur. Hinc enim fontes et capita suspicionum, invidiae, factionum, quales illae erant, quibus diutissime vexata fuit Romana Respublica, donec tandem fastorum nefastorumque dierum penetralia, et regnum illud forense, de manibus patriciorum extorquerent plebeii.

Dixi de institutione illarum rerum, quae omnium consensu ad vitam civilem bene regendam sunt necessariae. Sed praeterea silentio praeterire non debet studium honesti serique Laboris; ac tandem rectum, liberisque populis consentaneum usum Divitiarum. Illas enim virtutes merito liberales appellari arbitror, quia vix aliae succurrunt, quibus tantum momentum ad libertatem tuendam et conservandam inesse videatur. Teste igitur omnium temporum memoria, publicam libertatem ubique comitata fuit vita civium diligens, et industria; servitutem autem summus languor, animi, corporisque. Quare

mirum nobis videri non debet, sapientissimos legum auctores civium suorum mores ita finge-re semper studuisse, ut trasiduum laborem iubendo, pigritiam, velut crimen, proscriverent. Testor legem Solonis, ipsi curiae Areopagiticae illam curam cognitionemque mandantem, vel etiam admirabilem disciplinam Romanorum, non quidem poenam civilem, sed tamen notam censoriam illis comminantem, qui utili arti, aut vitae professioni, sese non addixissent.

Si scire velitis, A. A., quantum ad omnem virtutem colendam, vitiorumque semina extingueda, laboriosa prospicit vita, de eo vel naturae humanae, morumque idoneos existimatores, vel potius vosmet ipsos interrogate. Nunc autem quae illi insint vires, atque opes, non tantum ad felicitatem populorum internam, verum etiam ad externam tranquillitatem defendendam, conservandamque, ex contrarii vitii consideratione cognoscite. Oupidus ristorandi incollusq. sit. Pigritiae et servitutis mala tam inter se apta et nexa sunt, ut haec illam, illa vero hanc alat,

atque protrudat.
Vita ligitur, otio torpens, servitutem populorum aut accelerat, aut certissimis vestigiis insequitur. Cum primum Graeci et Romani, derelictis seriis vitae muneribus, languori et desidiae se dedidissent, factum transactum erat de libertate. Non alia magis frequens est schola seditionum, omniumque leviissimarum et turbulentarum libidinum, quam conciliabula illa hominum otiosorum, quorum volatilis ingenia a vigore, gravitate, et constantia civis liberi, laboribusque quotidianis assueti, longissime absunt. Eadem pigritia saeva iniater test publicam libertatem deystantis luxuria, et vanae illius superbiae, quae gloriam ex futilibus et sumptuosis oblectamentis quaerens, immodicor divitiarum studio populos infatuat, madereque robusti animi honorem, et aequalitatis sensum, vehementer debilitat.

Sed quid pluribus opus? Persicile mihi probase videor, Reipublicae gubernatorem, fontes industriae aperientem, civesque ad laboris studium stimulantem, eadem opera ade bonos mo-

mores, fruendamque libertatem illos insti-
tuere.

Ubi ad alteram virtutem, usum nempe divi-
tiarum, libero populo dignum, iustisque pon-
deribus examinatum, transeo, nemo Vestrum
vereatur, A. A., ne in communem illam, la-
tissime patentem, et saepe vagam, quae de Luxu-
ria] toties instituta fuit, disputationem tandem
delabar. Etenim nihil aliud in praesentia mihi
volo, quam Vobis, quoad potero, persuadere,
non quidem foedam illam luxuriam, qua ganeo-
nes et nepotes diffluant, voracissimam esse for-
tunae publicae privataeque charybdin; ecquis
enim sapiens id negare umquam sustinuit? ve-
rum ipsum etiam illum luxum elegantem, et
eruditum, quamvis voluptatibus, suapte natura
non malis, inserviat, liberae tamen civitati meri-
to infestum haberi, ac periculosum, nisi vel le-
gum, vel potius publicae disciplinae providen-
tia serpenti malo tempestive succurrat. Non ego
sum durus ille Spartanus, qui ipsos divitum
sumtus, mercaturaे, multarumque aliarum ar-
tium

tium studia foventes, et publicam industriam ex-
cuentes, in malis numerem; attamen istam, quae
divitias consecrari solita est, potentiam, pauper-
tatisque contemptum, a libera Republica omnino
submovendum esse existimō. Non valde rari
Rōmae erant Curii, aut Fabricii, quamdiu sola
virtus, etiam si tenuissima re familiari sustentata,
summis honoribus et praemiis cohonestaretur.
Simulac vero corrupta, sed communia populo-
rum iudicia, magnas divitias ea admiratione, iisque
ornamentis cumulant, quae virtuti tantum, et me-
ritis debentur; cum primum, inquam, excellen-
tia et existimatio civium patrimoniorum ampli-
tudine ponderantur, eversa mox iacet aequali-
tas, ipse ille erectus et celsus libertatis spiritus
inter tenuioris fortunae cives exanimatur, qui-
que divitiis ac divitibus servire coguntur, ad
mores etiam serviles, id est abiectos, et patien-
tissimos, paullatim conformantur.

Cumque praeterea deliciae vitae sumtuosae ac
splendidae maximam vim habeant, talem ac tan-
tum languorem animis corporibusque insinuan-

di, per quem nervi omnes actuosae et robustae virtutis penitus incidentur; in hac cura, in hoc studio versari oportebit omnes, qui liberis populis praesint, ut per publicae disciplinae vigorem excutiatur stupor ille, ac sopor, quem ipsi tyranni callido consilio saepissime populis iniecerunt, quo illi, otii dulcedine sic deliniti, eccui servirent tandem non curarent, dummodo suis servire possent voluptatibus.

Hae sunt institutionis educationisque civilis partes, quas per temporis, quibus coarctor, angustias, commemorare mihi licuit.

Quam praestabilis illa scientia, verumtamen ardua! Ea enim mente Vos esse velim, O mei CIVES! ut persuasissimum habeatis, iugum servitutis a male moratis populis longe facilius ferri, quam sancta libertatis munera. Quaeritisne causas? Servituti nihil praeter pecudis patientiam inest, libertas autem sine humanarum virium, corporis animique summa contentione, rectoque usu, defendi numquam potest. Illa igitur, nil nisi faevum domini flagellum perhor-
res-

rescere solita, suis permittitur inquinatissimis cupiditatibus, haec vero austeras sibi ipsa depositit, et scribit leges, quibus non adulta iam et confirmata compescatur malitia; nam populus, servilibus libidinibus flagitiisque deditus, ab ipsa servitute non longe abest; sed prima etiam, in perniciem libertatis sparsa vitiorum semina, et stirpes, tempestive evellantur.

Intellexistis, A. A. quos fructus patriae ac libertati ferat illa, quam hac Oratione exornare studui, vitae civilis disciplina.

Talibus igitur copiis abundans Respublica, summa felicitatem, cum omnibus impertit civibus, tum etiam illis, quibus imperii cura concreditur, quorum sane utilitates a publicis numquam possunt distrahi. Praeclaris hisce studiis excultus, et florens populus, stabilem imperii formam, suasque leges, a factiosorum hominum insidiis tutissimas, facile conservabit. Quas enim causas habet, ista, toties a sapientibus deplorata, multitudinis mobilitas, aut quid aliud vituperant, qui illam comparant, sive cum equo indomito, aut

effreni, sive etiam cum undis, vi procellarum effervescentibus, et hoc illuc impulsis, quam ipsam levitatem studiorum, inter gentes, constanti libertatis disciplina non satis eruditas? Itaque civitatis Rector enitatur, contendat, laboret, ut illam sapientiam in medullis ac visceribus omnium insidere curet. Tum demum optimorum civium memoria absque acerba ingratae patriae incusatione ad posteritatem transibit. Tum blandis quidem, et gratis, sed fallacissimis nominibus, populos non ludificabit clamosa et procax demagogorum eloquentia, neque illi populi per insidiosos et obliquos tramites, quales tyraannis habet innumeros, in servitutem se abduci patientur.

Videamus etiam, ubi iusta imperia promptissime ac facillime gerantur? Sine dubio in civitatibus, ita, uti dixi, expolitis, ubi communis iurium officiorumque notio in omnium animis sic servatur impressa, ut nemo nesciat, bonam legem nihil aliud esse quam rectae rationis effatum, a quo sine maximo felicitatis detimento recedi numquam

quam posit. Si nempe recte praeceperint philosophi, illum demum vere liberum esse appellandum, qui rationis usu subactus, eius imperio obtemperare didicerit, an, quae sibi liberarum nomen et honorem merebuntur illae nationes, quibus consilia causaeque legum suarum adeo sunt ignotae, ut nihil praeter earum sanctiones serviliter pertimescere didicerint? Quantae vires, quantaque exsequendi opportunitas legibus accedit ex ipso lumine scientiae, per civitatem diffusae, usu suo et experientia docere potuerunt boni illi quideam, attamen non satis providedi homines, quibus sola legum ferveritas ad humanitatem inter cives properandam, depellendamque barbariem, videretur sufficere. Hi enim ausis suis semper exciderunt, quoniam et ipsa immanis tyrannorum potentia, et si ad vastandam, perdendam, dilaniandamque totam civitatem fatis sit valida, numquam tamen populos cogere potuit ut saperent, utque innumera illa culturae impedimenta, superstitiones, erroresque

E. 3. and 4. of his sons,

suos, legum iussu, et repentino quodam instin-
 ctu deponerent. Quid deinde dicam de pari illa ac mutua Gu-
 bernatorum Reipublicae erga cives, et civium erga
 Gubernatores suos volūntate, atque fiducia? quae
 sapientissimorum hominum iudicio in ipsis, ut
 sic loquar, visceribus formae popularis ita debet
 insidere, ut, quicumque hoc vinculum laxet,
 per idem id facinus totius civitatis statum con-
 vellat. Vosmet ipsi, A.A. Humanissimi, de eo
 iudicate, an illud libertatis firmamentum vel in-
 ter turbam agrestium, ac levium, vel etiam malo
 vitae cultu, aut vitiis corruptorum mortalium,
 vim aliquam habere posse. Vera amicitia, nisi
 inter bonos, esse nequit. Inter improbos igitur
 homines, de aliorum moribus ex suis statuere soli-
 tos, adeoque pessimos ac stultos meritorum aesti-
 matores, numquam deerunt vehementissimae caus-
 ae suspicionum, iraruim, odiorumque, quae lon-
 ge lateque disseminatae, totam civitatem brevi con-
 turbabunt. Succumbent semper calumniis boni, et
 probi, eaque ruina oppressa ipsa libertas interibit.

Quam

Quam ab his diversa sunt omnia apud populos simplices, erga bonam disciplinam, et leges fideles! Ibi sanctissima et fraterna necessitudo omnem patriam arctissimo vinculo complectitur: ibi demum custodes et gubernatores Republicae tamquam in sinu unius eiusdemque domus coniunctissimae vivunt. Ecquis deinde procerum, aut magistratum, inter tot cautos, doctosque, quibus se se circumseptos sentiunt, speculatores, commissa potestate male uti audeat? Ipsum improbum conatum mox arguet vox civium publica, eaque incorrupta manifesti autem, et inter temeraria periculosa que consilia deprehensi rectores erubescet, in viam redibunt, et salva erit Respublica.

Tandem vero, et si rarissima fati iniquitate oppressa cadat civitas, tam praeclaris artibus, moribusque exornata, extremum tamen illa semper habebit virtutis ac sanctitatis, cacerbae fortunae succumbentis, solatium, conscientiam vitae bene et laudabiliter transactae. Itaque non nisi honestumquam cadet. Cadet autem? Immob vero melius

meliore suis parte superstes semper erit, viget it memoria et laude saeculorum omnium; grande exemplar, quod ultimae etiam posteritati inferiat, si relinquet, ne tandem cum ipsis tyrannis suis bonae mentis, bonique animi semina, serius aut ocius communicabit. Vidistis, nisi fallor, A. A. quam severis naturae socialis legibus libertas felicitasque populorum sanciantur. Quicumque igitur a beata illa via ad corruptelam vitiaque deflectit, illum naturalis poena, sive ipsa servitus, citatissimis passibus persequitur. Quid autem haec diutius urgeam? Vos, Clives Praestantisimi, quotquot causas ortus et interitus Rerum publicarum exquirere didicistis, quotquot etiam in fido Historiae speculos senescientium populorum expressas imagines fuistis contemplati. Vos, inquam, omnes, testimonium dicatis, mecumque confiteamini, longe plures civitates per suorum vitiorum labem, quam per hostium vim periisse; quin etiam populorum, ista clade perditorum, conatus, ad recuperandam libertatem susceptos, nihil

hil aliud saepe fuisse, quam servorum fugitivorum, effractis ergastulis erumpentium, petulantiam aliquam, atque nequitiam. Sed patris sillis rerum imaginibus, quae, ut a nostro futurisque saeculis longissime amoveantur, omnes sincera precatione a Supremo Numinine contendimus; candidum hunc diem obscurare nolo.

Quod igitur huic bonarum artium Domicilio, quod mihi etiam bonum faustumque sit, muneris mei primordia capessens, Vos saluto,
VIRI SPECTATISSIMI, quibus res huius Urbis et Academiae sunt concreditae.

Placuit Vobis, concordibus, ut audio, suffragiis, amplissimam mihi committere provinciam, quam laudatissimi viri, **ARNTZENIUS**, et **BROWNIUS**, liberali eruditione, facundia, atque diligentia sua tam praecclare ornarunt, ut Illum, acerbo fato literis, bonisque omnibus erectum,

20V

F

Hunc

Hunc vero, ad patrios lares reversum, meritissimo desideretis, ac lugeatis.

Evidem, in quam scopuloſo difficultique verſer loco, haud ignoro, qui et orbata tantis viris literarum ſtudia pro virili parte tueri, et illam, quam de me concepiftis atque commovifit, exſpectationem, ſuſtinere debeam.

Verum iacta eſt alea! Vos ipſos antefator, **VIRI NOBILISSIMI**, me non prensantem, ſed diu cunctantem, et tergiversantem, ad hunc locum tandem fuiſſe perductum.

Sic enim in Harderovicena Academia res meae erant compositae, ut collegarum amore, diſcipulorum gratia, et frequentia, bonorum familiaritate, honestisque fortunis florens, omne mi- grandi conſilium, his praeſertim temporibus, penitus, fere abiicerem.

At vicit tandem Veftra auctoritas, **VIRI MU-
NIFICENTISSIMI**, vicit huius Urbis, Bataviae noſtræ ocelli, ſumma amoenitas, vicit Academiae celeberrimae ſplendor, et frequentia.

Vos

Vos igitur novum civem, quem cumulatisime exornastis, Vestra benevolentia sustentare, ac tueri pergit. Ego autem ipsum illud, quod a mei ordinis homine exigitis, grati animi testimonium, Vobis persolvam, omnibus viribus emitendo, et elaborando, ut haec Musarum sedes per me detrimentum non accipiat.

Ita vivite, ita valete, **VIRI NOBILISSIMI!** Feliciter, ut facitis, hanc Academiam Vestris laboribus consiliisque exornare pergit: ea autem tam praeclarae operae fuctus diut capiat laetissimos.

Salvete etiam, huius Academiae **PROFESSORES CLARISSIMI**, quos mihi admodum honorifico Collegarum nomine nunc primum compello. Vos, quaeso, **VIRI GRAVISSIMI**, sincerum iamdiu doctrinae Vestrae cultorem in usum consuetudinemque Vestram admittite, adeoque triste illud, quo afficior, veterum et fi-

delium amicitarum, collegarum Harderovi-
censium, Virorum optimorum, atque erudi-
tissimorum, a quorum latere invitus disces-
si, desiderium ita lenite, ut hic mihi denuo
reddita gaudeam iucunda illa vitae solatia,
quibus ibi me orbatum sentio, doleoque.

Vos autem, o mei amici, hospites, et iam-
pridem collegae coniunctissimi, GEUNSI, et
BLEULANDE, hanc mei commendationem Ve-
stra auctoritate adiuvate, testesque estote, me
ab omni arrogantia, dissidiis, et simultatibus
alienum semper vobiscum vixisse.

Ego vero, nisi mihi ipsi plane ignotus sim,
eandem mentem, voluntatemque, pectus aper-
tum, candidum, et simplex, nunc etiam circum-
fero. Illud igitur pectus, dextram, fidemque,
Vobis offero; omni ope operaque elaborare pa-
ratus, ne laut Vos, COLLEGAE CLARISSI-
MI, neque Tu etiam, bonarum literarum iuris-
que consultissime BONDAME; quem propter
arctius, quo Tecum confocior, communium
studiorum vinculum, nominatim cumprimis fa-
lu-

luto; quicquam in me desideretis, quod vel
nostri collegii coniuncta cura, vel aetatis, vel
etiam magorum Vestrorum meritorum obser-
vantia, aliae postulent.

Vobis de libris so, mihi de aliis / sic
Vos tandem alloquor, huius ACADEMIAE
CIVES ORNATISSIMI.

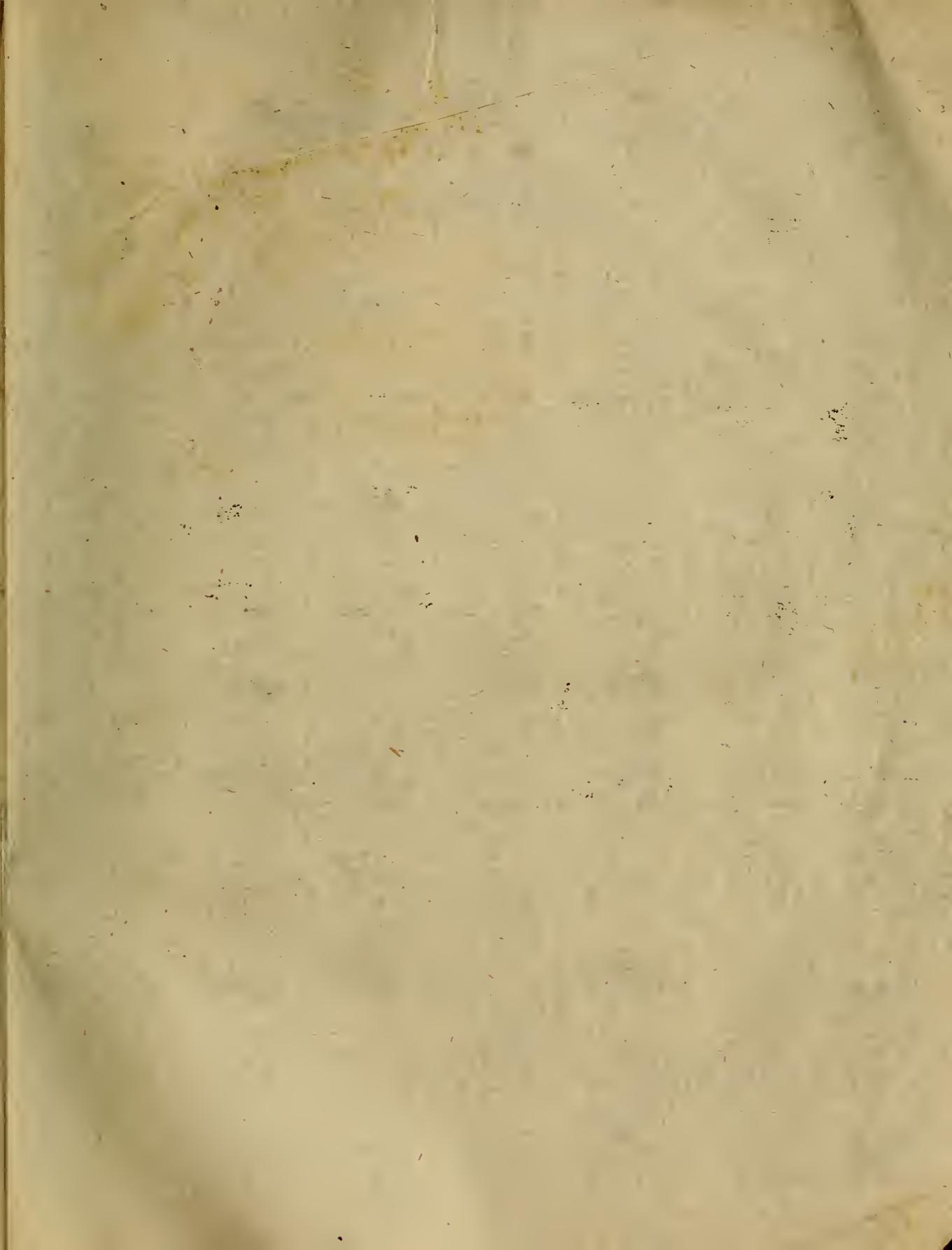
Amplissimo equidem, sed gravi fungar
munere, qui per ipsum illud, quod profiteor,
studiorum genus, non tantum ingeniorum, ve-
rum etiam animorum morumque Vestrorum tem-
perationem in me recepi. Vobis igitur comi-
tem me offero praeclarae illius viae, quae per
solam virtutis cognitionem, atque exercitatio-
nem, ad veram felicitatem nos perducat.

Quicquid in me sit ingenii, quicquid per in-
dustriam, aut usum rerum humanarum didice-
rim, id omne Vobis debetur.

Vos autem, quos dubiis praesertim hisce tem-
poribus laborans respectat patria, Vos omnes
per

per ipsum illud nomen dulcisimum, per vota parentum, per Vestram salutem, per manes maiorum, et curam posteritatis oro, atque obtestor, ut bonorum civium officia, vitaeque felicis praesidia in ipso iuventutis flore praeparentes, nostram etiam spem confirmetis.

Sic Vobis et vita, et studiis, et nostrā institutione, siquidēm ea uti commodū videatur, feliciter uti contingat!

LIBRARY OF CONGRESS

0 022 138 628 0

